

Plachetnatka keřová – evropský pavouk roku 2014

Plachetnatky (čeleď *Linyphiidae*) jsou s 4 700 popsány druhy po skákavkách (*Salticidae*) druhově nejbohatší čeledí pavouků. V temperátních zónách, včetně České republiky, dokonce jde o pavoučí čeleď s největším počtem druhů. Z Evropy známe 1 250, z ČR 310 druhů. Jsou to lehčí pavouci, snadno a ochotně se šíří větrem. Jejich dobrá migrační schopnost je obzvláště výhodná v mírných pásech, které musely být po každé době ledové znovu kolonizovány. Svě české jméno dostaly plachetnatky podle lapací sítě – horizontálně upředené plachetky. Většina plachetnatek jsou drobné, nenápadně zbarvené druhy. Poměrně velká a pestře zbarvená plachetnatka keřová (*Linyphia triangularis*) představuje jednu z mála výjimek.

Plachetnatka keřová byla popsána již v r. 1757 švédským entomologem Carlem Alexanderem Clerckem. Zasvěcenému čtenáři neunikne, že popis tohoto druhu o rok předchází vydání Linného díla *Systema Naturae* zakládajícího dvojslovné zoologické názvosloví. Protože Clerckovi Pavouci Švédska (*Svenska Spindlar*) dodrželi všechna pravidla ustanovená Linnem, byli uznáni jako vůbec první dílo, které uveřejnilo dosud platná jména živočichů.

Tento druh plachetnatky se vyskytuje v mírném pásu a subtropích téměř celé palearktické oblasti. V Evropě chybí jen na Islandu. U nás žije od nížin až do hor, na široké škále biotopů včetně lesů, luk, lesních okrajů, sadů, parků a zahrad. Na vhodných biotopech bývá velice hojná (obr. 1). Sítě si staví na bylinné vegetaci nebo na křovinách, relativně blízko země. Lapací síť tvoří poměrně velká plachetka a nad ní asi 20 cm vysoká řídká spleť vlá-

ken (obr. 7). Sít je obzvláště nápadná za ranní rosy. Pavouk bývá téměř vždy zavěšen hlavohrudí dolů na spodní straně plachetky (obr. 4). Lov probíhá většinou tak, že kořist narazí do horní spleti vláken a spadne na plachetku, kde na ni číhá pavouk. Obvykle jde o drobný hmyz, především mouchy a brouky.

Délka těla plachetnatky keřové dosahuje 5–7 mm. Hlavohruď má bledě hnědou, s černohnědými okraji, uprostřed s černým podélným pruhem, vpředu rozvětveným jako ladicí vidlička pro tón A (viz obr. 3). Spodní strana hlavohrudí (destička zvaná sternum) je černá, zadeček bledě žlutý až bílý, na hřbetě se širokým podélným hnědým zaškrpcovaným pásem s tmavšími okraji. Laloky pásu vypadají jako špiče pěti na sobě poskládaných trojúhelníků s vrcholem směřujícím dopředu. Proto dal Carl A. Clerck tomuto pavoukovi latinské jméno *triangularis*. Spodní část zadečku je tmavohnědá (viz obr. na 3. str. obálky),

nohy bledě hnědé a nezřetelně kroužkované. Tmavší samci, zbarvení více do černohněda (obr. 2), mají štihlejší zadeček a prodloužené chelicery.

Vidlicovitě rozvětvený podélný pruh na hlavohrudí má z našich velkých plachetnatek dále pouze plachetnatka teplomilná (*L. tenuipalpis*). Tento vzácný druh byl u nás dosud nalezen na jediné lokalitě: na stepi na vrchu Raná v nejteplejší části Českého středohoří. První dospělci tohoto druhu se na rozdíl od plachetnatky keřové objevují již v jarních měsících. Jsou o něco menší a mají výrazněji kroužkované nohy. Pod mikroskopem lze tyto dva pavouky snadno rozlišit na základě různého tvaru kopulačních orgánů.

Dospělci plachetnatky keřové se vyskytují od července do října. K páření dochází obvykle v září. Panenská samice produkuje pohlavní feromon, jímž „parfémuje“ vlákna své lapací sítě. Nezřídka se stává, že takto přiláká více samců najednou, kteří pak musejí o samici bojovat. Jejich souboje připomínají klání brouků roháčů – zahákují do sebe své prodloužené chelicery a snaží se soupeře shodit ze sítě. Vítěz má privilegium se spářit. Při kopulaci jsou partneři vzhůru nohama, zavěšení na spodní straně plachetky sítě (viz obr. 5). Samec „podleze“ hlavohruď samice a střídavě zavádí oba své kopulační orgány do epigyny – kopulačního orgánu samice. Po kopulaci zničí síť samice, aby nadále nepřitahovala další samce, a navíc samici po nějakou dobu před novými nápadníky hlídá (obr. 6). Zajišťuje si tak otcovství v potomstvu. Záhy po kopulaci naklade samice vajíčka a uzavře je do pavučinového kokonu (upevněného poblíž sítě). Uvnitř něho vylíhlá mláďata přezimují. Na jaře z kokonu vylezou a rozutečou se hledat místa, kde si zhotoví svou vlastní síť.

Na podzim se rozhlédněte po charakteristických sítích plachetnatky keřové. Určitě na nich najdete samičku, při troše štěstí i bojující, kopulující páry nebo hlídající samečky. Nálezy doložené fotografiemi posílejte na e-mailovou adresu uvedenou v kulérové příloze na str. LXV.

Tento článek vznikl za podpory Ministerstva zemědělství (projekt MZe RO0414).

1 Sítě plachetnatek (*Linyphiidae*) jsou nejlépe patrné za ranní rosy. Na vhodných místech může být plachetnatka keřová (*Linyphia triangularis*) velice hojná.

2 Samec plachetnatky keřové je stejně velký jako samice, ale štíhlejší, zbarvený více do červenohněda a má protáhlé chelicery. Foto J. Barvínek

3 Tento druh pavouka je charakteristický vidlicovitě rozvětveným podélným pruhem na hlavohruďi a širokým

stromečkovitým podélným pásem na zadečku. Na snímku samice.

Foto A. Poledníček

4 Plachetnatky pobíhají vzhůru nohama po spodní straně vodorovné plachetky své sítě.

5 Při kopulaci jsou tyto pavouci zavěšeni vzhůru nohama na horizontální plachetce sítě samice. Samec podleze hlavohrud' samice, aby se kopulačními orgány na koncích makadel dostal ke

kopulačnímu orgánu na břišní straně jejího zadečku. Foto M. Gábriš

6 Po kopulaci samec samici hlídá, aby zamezil spáření s jiným samcem a zajistil si tak otcovství u budoucího potomstva. Foto A. Gómez

7 Lapací síť plachetnatky keřové se skládá z vodorovné plachetky a spleti vláken nad ní, která slouží ke sražení letící kořisti. Snímky J. Bisetti, není-li uvedeno jinak